

Utlåtande 2002:106 RIII (Dnr 2703/02)

Avtal avseende stabilisering av grundvattennivån under riksbyggnaderna på Helgeandsholmen

Villkorat av kommunfullmäktiges godkännande senast 4 november 2002

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande
Förslag till avtal mellan staten och gatu- och fastighetsnämnden
avseende riksbyggnaderna på Helgeandsholmen godkännes.

Föredragande borgarrådet Sten Nordin anför följande.

Ärendet

Grundläggningen av nuvarande riksdagshuset, de s k riksbyggnaderna är utförd med träpålar och rustbäddar av plank. Grundvattennivån under byggnaderna måste stabiliseras så att trägrundläggningen står under vatten.

Programhandlingen har av riksdagsförvaltningen för yttrande tillställts gatu- och fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret, stadsmuseet, medeltidsmuseet, juridiska avdelningen, idrottsförvaltningen, Stockholms Hamn AB och Stockholm Vatten AB.

Staten genom riksdagsförvaltningen föreslår att riksbyggnaderna vallas in med en tätskärm tvärs över Helgeandsholmen med en nivå motsvarande Mälarens medelvattennivå. Projektet är uppdelat i tre etapper varav den första redan är utförd, en tätskärm längs kajen mot Norrström. Etapp 2 utgörs av ovan nämnd tätskärm över Helgeandsholmen medan etapp 3 består av en rörlig överfallsdamm i Stallkanalen och en tätskärm i Slottskajen.

Kommunen skall bidra till kostnaderna för den nya anläggningen motsvarande kommunens nytta av denna. Staten är ersättningsskyldig för skador på

fastigheter, byggnader och anläggningar och för hinder och men i nyttjandet av dessa till följd av aktuellt projekt.

Avtalet är villkorat av kommunfullmäktiges godkännande senast den 4 november 2002 och av att staten erhåller erforderliga tillstånd.

Remiss

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret för yttrande.

Stadsledningskontoret tillstyrker avtalet.

Mina synpunkter

Avtal har upprättats mellan staten och kommunen innebärande att staten utför och bekostar samtliga anläggningar och ansökningar om tillstånd. Vidare skall staten äga tätskärmarna i Helgeandsholmen och Slottskajen. Efter en provotid om fem år är avsikten att kommunen övertar den nya dammanläggningen och att den befintliga rivs. Driften skall handhas av Stockholms Hamn AB.

Jag föreslår att avtalet godkänns.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

Förslag till avtal mellan staten och gatu- och fastighetsnämnden avseende riksbyggnaderna på Helgeandsholmen godkännes.

Stockholm den 9 oktober 2002

På kommunstyrelsens vägnar:
CARL CEDERSCHIÖLD

Sten Nordin

Yvonne Modén

ÄRENDET

Grundläggningen av nuvarande riksdagshuset, de s k riksbyggnaderna är utförd med träpålar och rustbäddar av plank. Grundvattennivån under byggnaderna måste stabiliseras så att trägrundläggningen står under vatten.

Kommunen skall bidra till kostnaderna för den nya anläggningen motsvarande kommunens nytta av denna. Staten är ersättningsskyldig för skador på fastigheter, byggnader och anläggningar och för hinder och men i nyttjandet av dessa till följd av aktuellt projekt.

Avtalet är villkorat av kommunfullmäktiges godkännande senast den 4 november 2002 och av att staten erhåller erforderliga tillstånd.

Gatu- och fastighetsnämnden beslutade den 10 september 2002 enligt följande.

1. Gatu- och fastighetsnämnden beslutar att godkänna avtal med staten avseende riksbyggnaderna.
2. Gatu- och fastighetsnämnden underställer kommunfullmäktige avtalet för godkännande senast den 4 november 2002.

Gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande av den 11 juni – med tillägg av beslutatsats två den 10 september 2002 - har i huvudsak följande lydelse.

1. Gatu- och fastighetsnämnden beslutar att godkänna avtal med staten avseende riksbyggnaderna.
2. Gatu- och fastighetsnämnden underställer kommunfullmäktige avtalet för godkännande senast den 4 november 2002.

Bakgrund

Gatu- och fastighetsnämnden godkände den 18 december 1984 avtal mellan staten och kommunen om kommunens förvärv av Strömparterren på Helgeandsholmen. Avtalet innehåller vidare överenskommelse om åtgärder i syfte att förhindra en sänkning av grundvattennivån under nuvarande riksdagshuset, de s k riksbyggnaderna. Avtalet godkändes av kommunfullmäktige den 15 april 1985.

Grundläggningen av riksbyggnaderna har utförts med träpålar och tryckfördelande rustbäddar av korsande plank. I utredningar har konstaterats att hållfastheten i grundläggningen äventyras genom att grundvattennivån under byggnaderna sjunker på grund av landhöjningen. För att bibehålla erforderlig grundvattennivå avtalades om en ny dammanläggning i Stallkanalen med dämning omedelbart nedströms Norrbro och med en tätskärm inom Helgeandsholmen.

Den i avtalet år 1984 planerade anläggningen har inte kommit till utförande. Utredningen om lämplig metod att stabilisera grundvattennivån har fortsatt. Staten genom riksdagsförvaltningen har i programhandling den 10 december 2001 redovisat förslag till åtgärder.

Programhandling

Bakgrund

Trägrunden under riksbyggnaderna har konstaterats än så länge vara av acceptabel kvalitet. Projektet syftar till att stabilisera grundvattnet på en nivå som med god marginal ligger över rustbäddarnas nivå. Detta kan uppnås genom att göra grundvattenytan under byggnaderna beroende av Mälarens vattennivå.

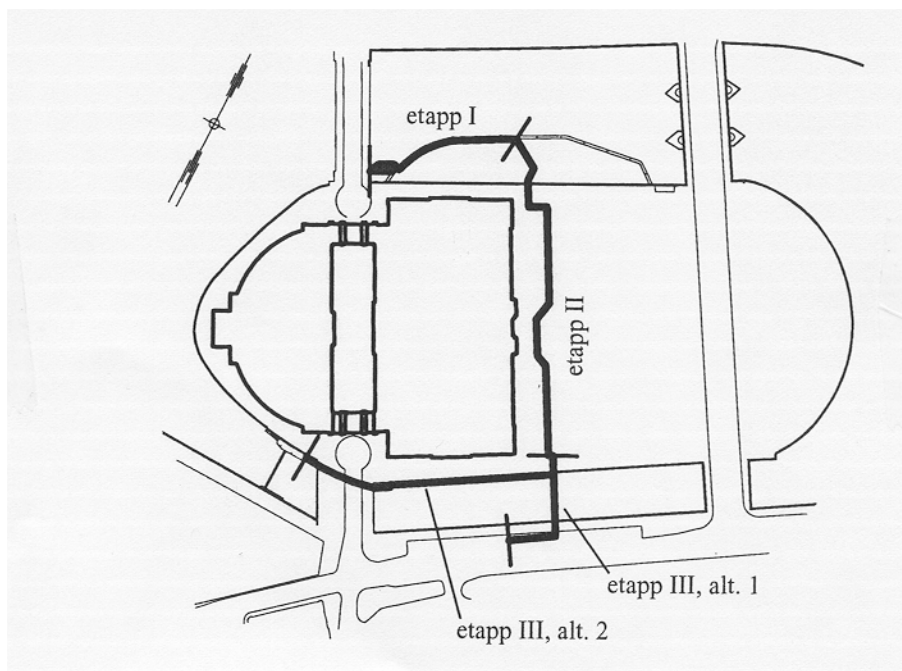
Beskrivning av projektet

Riksbyggnaderna vallas in med en tätskärm tvärs över Helgeandsholmen med överkanten på en nivå motsvarande Mälarens medelvattennivå. Grundvattnet kommer därigenom inte att påverka golv och kulvertar negativt men medför att trärusterna alltid kommer att ligga under vatten.

Projektet är uppdelat i tre etapper varav första etappen redan är utförd innebärande att en tätspont av stål anlagts längs kajen mot Norrström från Riksbrodammen till mitten på den s k Puckeln. I etapp 2 avses tätskrämen tvärs över Helgeandsholmen att byggas. För etapp 3 föreligger två alternativa förslag i programhandlingen. Enligt alternativ 1 föreslås att den befintliga dammen i Stallkanalen strax uppströms Stallbron ersätts av en rörlig överfallsdamm i Stallkanalen med en anslutande tätskärm i Slottskajen. Den rörliga dämningen anläggs mitt emellan Stallbron och Norrbro. Alternativ 2 innebär att befintlig damm bibehålls och att tätskrämen inom Helgeandsholmen fortsätter längs Stallkanalens norra sida upp till befintlig damm.

Tätskrämarna avses bli utförda med den s k jetpelarmetoden som ger pelare med en diameter om 1 à 2 meter. Pelarna placeras i två rader så att de överlappar varandra i såväl radernas längdled som tvärled och bildar en tät skärm.

De olika etapperna och alternativen framgår översiktligt av nedanstående skiss.

Remissbehandling

Programhandlingen har av riksdagsförvaltningen för yttrande tillställts gatu- och fastighetskontoret, stadsbyggnadskontoret, stadsmuseet, medeltidsmuseet, juridiska avdelningen, idrottsförvaltningen, Stockholms Hamn AB och Stockholm Vatten AB. I yttrandena har val av alternativ berörts i några fall, främst utifrån arkeologiska och byggnadshistoriska aspekter, vilket pekar mot alternativ 2.

Efter diskussioner med den av gatu- och fastighetskontoret för granskningen anlitade konsulten har dock konstaterats att enbart alternativ 1 med en ny damm kan skapa förutsättningar för att uppnå eftersträvat resultat med en stabiliserad grundvattennivå. Det alternativ som kommer att ligga till grund för det fortsatta arbetet framgår av bifogade översiktsritning, *bilaga 1*, samt fotomontage, *bilaga 2*.

Juridiska avdelningen pekar i sitt remissvar på behovet av tillstånd till vattenverksamhet enligt miljöbalken. Som ett led i att erhålla sådant tillstånd måste avtal träffas mellan staten och kommunen rörande åtgärder och anläggningar i Stallkanalen. Kommunen anses vara ägare till den fastighet inom vilken Stallkanalen är belägen, även om ägarförhållandena inte är utredda.

Det kan noteras att i yttrandet från stadsbyggnadskontoret fastslås att varken tätskärmarna eller den nya dammanläggningen kräver bygglov eller att bygganmälan görs.

Avtal

Avsikten är att den nya rörliga överfallsdammen skall ersätta den nuvarande anläggningen. Denna skall dock behållas under en provotid om fem år under vilken tid funktionen hos den nya anläggningen skall kontrolleras. Bland annat skall utredas hur eventuellt vattenläckage in under Slottskajen skall åtgärdas. Under provotiden skall bestämmas om den befintliga dammanläggningen kan rivas samt nytt avtal träffas mellan parterna härom.

Staten utför och bekostar samtliga anläggningar och ansökningar om tillstånd. Vidare skall staten äga tätskärmar tvärs Helgeandsholmen och i Slottskajen samt, under provotiden, även den nya överfallsdammen. Efter provotiden är avsikten att kommunen skall överta den nya anläggningen. Kommunen skall bidra till kostnaden för denna med ett belopp som kan anses motsvara den nytta kommunen kan ha av den nya anläggningen jämfört med värdet av den befintliga. Kostnadsfördelningen skall regleras i ovan nämnt avtal efter provotidens slut.

Staten är ersättningsskyldig för skador på kommunens fastigheter, byggnader och anläggningar samt för hinder och men i nyttjandet av dessa som förorsakas av den nya dammen och tätskärmar. Aktuella byggnader och anläggningar är bland annat medeltidsmuseet och Slottskajen.

Avtalet är villkorat av kommunfullmäktiges godkännande senast den 4 november 2002 och att staten erhåller erforderliga tillstånd.

Avtalet bifogas detta utlåtande, *bilaga 3*.

Kontorets synpunkter/förslag

Avtalet är en förutsättning för att planerade åtgärder för riksbyggnadernas bevarande skall kunna genomföras.

Den kostnad kommunen kan komma att åsamkas i samband med anläggandet av den nya dammen skall som nämnts tidigare motsvara kommunens nytta av den nya anläggningen jämfört med värdet av den befintliga. Driftkostnaderna bedöms inte bli högre än för den nuvarande anläggningen.

Driften av den nya anläggningen skall handhas av Stockholms Hamn AB, som även sköter den befintliga. Särskilt avtal skall träffas mellan kommunen och bolaget.

Den av kontoret ledda stadsmiljögruppen har vid sammanträde den 23 maj 2002 behandlat den nya anläggningen i Stallkanalen och dess estetiska konsekvenser för staden. Gruppen godkände utformningen i enlighet med bilaga 2.

Avtalet har upprättats av stadskansliets juridiska avdelning i samråd med gatu- och fastighetskontoret.

Kontoret anser att avtalet är godtagbart för kommunen.

REMISS

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret för yttrande.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 27 september 2002 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till förslaget och föreslår att kommunfullmäktige beslutar att godkänna avtalet.

Enligt avtalet skall staden under provotiden svara för driften av den nya rörliga överfallsdammen, dock skall staten svara för de merkostnader som kan komma att uppstå jämfört med dagens driftkostnader. Med anledning av detta bör ej driftkostnaderna öka. Driften av den nya anläggningen skall skötas av Stockholms hamn AB som även sköter den befintliga anläggningen. Ett avtal måste därför upprättas mellan staden och Stockholms hamn AB.

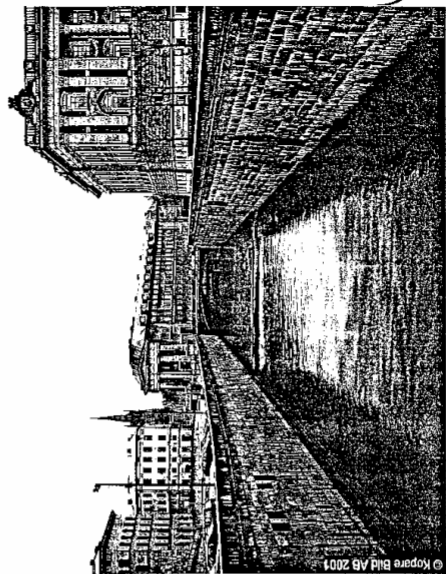
Efter provotiden skall ett nytt avtal reglera kostnadsfördelningen mellan parterna. Staden skall bidra med ett belopp som kan anses motsvara den nytta staden har av den nya anläggningen jämfört med den befintliga.

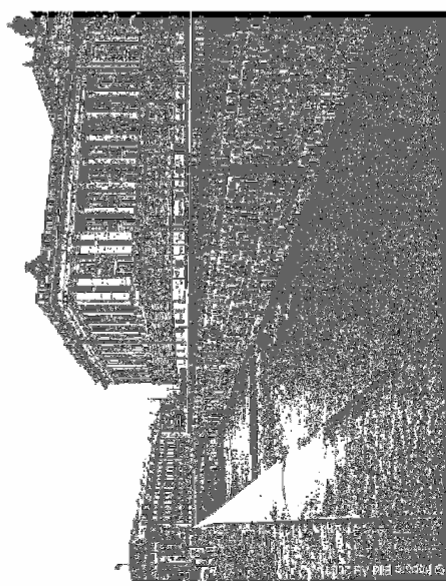

Bilaga 2

109

Fotomontage av alternativ 1 sett från Norrebro

Fotomontage av alternativ 1 sett från Söderkaljan

Bilaga 3

Svenska staten genom Riksdagens förvaltningskontor och Stockholms kommun genom dess fastighetsnämnd har år 1984 träffat ett avtal genom vilket staten till kommunen utan ersättning överlät fastigheten Gamla stan 1:2, den s.k. Strömparterren. I avtalet reglerades även frågor rörande utrivning av befintlig dammanläggning och utförande av en ny anläggning i Stallkanalen samt uppförande och bibehållande av tätskärmar vid Norrbro mm. Då ändrade förutsättningar nu föreligger har svenska staten genom riksdagsförvaltningen (staten) och Stockholms kommun genom dess gatu- och fastighetsnämnd (kommunen) träffat följande

AVTAL

§ 1

I syfte att stabilisera grundvattennivån under riksbyggnaderna på Helgeandsholmen avser staten att anlägga en tätskärm tvärs över Helgeandsholmen samt att i Stallkanalen anlägga en rörlig överfallsdamm med en högsta krönhöjd på minst +0,36 (RH00) och en anslutande tätskärm utmed Slottskajen med en krönhöjd på ca +1,0 (RH00). Anläggningarnas läge och sträckning framgår av bifogad skiss, bilaga 1.

Syftet är att den nya rörliga överfallsdammen med anslutande tätskärm utmed Slottskajen (den nya dammanläggningen) ska ersätta den befintliga dammanläggningen i Stallkanalen, som ska rivas. Den befintliga dammanläggningen ska dock bibehållas under en provotid om fem år, räknat från det staten tar den nya dammanläggningen i bruk. Under denna provotid ska *dels* kontrolleras om de tappningsbestämmelser för reglering av vattenavrinningen ur Mälaren, som meddelats i vattendomstolens domar den 4 mars 1966 och den 20 oktober 1989, kan innehållas enbart med hjälp av den nya dammanläggningen *och dels* utredas hur eventuellt vattenläckage in under Slottskajen ska åtgärdas. Parterna ska därefter ta ställning till om den befintliga dammanläggningen ska bibehållas eller rivas samt träffa ett nytt avtal härfrån.

§ 2

Staten ska på egen bekostnad, med undantag som anges nedan, utföra samtliga i § 1 angivna anläggningar samt på egen bekostnad ansöka om de tillstånd enligt bl. a. miljöbalken, som erfordras för att utföra dessa anläggningar. Kommunens ska bidra till kostnaderna för anläggande av den nya rörliga överfallsdammen och eventuell rivning av den befintliga dammanläggningen med ett belopp som kan anses motsvara den nytta kommunen kan ha av den nya rörliga överfallsdammen med hänsyn till värdet för kommunen av den befintliga dammanläggningen. Den exakta kostnadsfördelningen mellan parterna enligt denna princip ska regleras i det avtal som ska träffas efter provotidens slut enligt ovan. Under provotiden ska staten vara ägare till den nya dammanläggningen samt ensam svara för samtliga anläggningskostnader. Syftet är att kommunen efter provotidens slut ska överta den nya rörliga överfallsdammen med äganderätt medan staten ska behålla äganderätten till tätskärmen utmed Slottskajen.

§ 3

Under provotiden ska kommunen på sin bekostnad svara för driften av den nya rörliga överfallsdammen. Staten ska dock svara för eventuella merkostnader för drift av såväl den

nya rörliga överfallsdammen som den befintliga dammanläggningen jämfört med driftskostnaderna för enbart den befintliga anläggningen. Staten förbinder sig att projektera den nya rörliga överfallsdammen i samråd med Stockholms Hamn AB.

§ 4

Stallkanalen resp. Slottskajen är belägna inom fastigheterna Gamla stan 1:34 resp. Gamla stan 1:29. Det är inte utrett om kommunen eller staten är ägare till dessa fastigheter. Kommunen anses dock vara ägare trots att lagfartsförhållandena är oklara. Kommunen medger staten rätt att utan ersättning nyttja de mark- och vattenområden inom ovan angivna fastigheter, som erfordras för utförande och bibehållande av den nya dammanläggningen.

§ 5

Staten ska ersätta kommunen för skador på kommunen tillhöriga fastigheter, byggnader och anläggningar samt för hinder och men i nyttjandet av dessa, som orsakas av anläggande resp. bibehållande av *dels* den nya dammanläggningen *och dels* tätskärmen tvärs över Helgeandsholmen. Staten är även i förhållande till kommunen ansvarig för kommunens skadeståndsskyldighet gentemot tredje man till följd av ovan angivna anläggningar. Statens skadeståndsansvar för den nya rörliga överfallsdammen gäller för skador som framträder under den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas enligt kommande dom avseende tillstånd enligt miljöbalken att utföra nämnda anläggning.

§ 6

I och med detta avtal upphör §§ 3, 4, 5 och 8 i det i inledningen nämnda avtalet från år 1984.

§ 7

Twist rörande detta avtal ska avgöras av allmän domstol.

§ 8

Detta avtal förfaller utan ersättningsrätt för någondera parten om inte

och Stockholms kommunfullmäktige senast den 4 november 2002 godkänner avtalet genom beslut som senare vinner laga kraft

och dels staten erhåller erforderliga tillstånd enligt bl. a miljöbalken att utföra och bibehålla ovan angivna anläggningar.

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den

Stockholm den

För Stockholms kommun genom
dess gatv- och fastighetsnämnd

För svenska staten genom riksdags-
förvaltningen

